

SILVIA TEODOR, *Regiunile est-carpătice ale României în secolele V–II î.d.Hr. Considerații generale și repertoriu arheologic*, Institutul Român de Tracologie, Bibliotheca tracologica, XXVI, București, 1999, 186 p și 71 figuri.

Ultima apariție editorială consacrată celei de a doua epoci a fierului din teritoriul de la răsărit de Carpați al României este reprezentată de monografia cunoscutei cercetătoare de la Institutul de Arheologie din Iași, Silvia Teodor, care fructifică rezultatele activității sale de arheolog de aproape patru decenii. Încă din tinerețe autoarea a desfășurat cu hărnicie și tenacitate cercetări arheologice în așezări deschise, în fortificații și necropole din prima și, mai ales, din cea de a doua epocă a fierului, ocupându-se cu predilecție de geto-daci și de alogeni, cum ar fi celții și bastarnii, și de relațiile autohtonilor cu grecii. Din numeroșii ani de activitate susținută se evidențiază săpăturile din șantierul de la Botoșana, Budeni-Dolhasca (jud. Suceava), Cucorâni și Lozna (jud. Botoșani), Ciurea și Șorogari (jud. Iași), Arsura și Huși (jud. Vaslui), Poiana și Brăhășești (jud. Galați). Rezultatele acestor cercetări au fost valorificate în numeroase articole de specialitate publicate în țară, ulterior acestea fiind înmănușiate într-o reușită teză de doctorat susținută sub îndrumarea acad. M. Petrescu-Dîmbovița, intitulată „Civilizația geto-dacică la est de Carpați până în secolul I î.e.n.”. Rodul acestei bogate activități îl constituie și recenta monografie publicată, ca atâtea altele, cu concursul generos al Institutului de Tracologie din București, sub denumirea de „Regiunile est carpatice ale României în secolele V–II î.d.Hr. Considerații generale și repertoriu arheologic” în care autoarea înmănușiază, pe parcursul a unsprezece capitole, principalele probleme istorico-arheologice referitoare la geto-dacii de la răsărit de Carpați până la Prut, în cea de a doua epocă a fierului și pe care o vom prezenta în continuare.

După ce în primele două capitole se ocupă succint de izvoarele scrise consacrate geto-dacilor și trece în revistă cele mai însemnate rezultate ale cercetărilor arheologice din Moldova, autoarea intră în miezul problemei în capitolul al treilea, unde se ocupă atât de stațiunile săpate arheologic, cât și de cele cunoscute prin cercetări de suprafață. Aici distinge categoria așezărilor fortificate și deschise și stabilește principalele caracteristici ale acestora, cum ar fi utilizarea pozițiilor întărite natural și completate cu întărituri artificiale din șanț, val și palisadă, cu trimiteri bibliografice la descoperiri similare din întreg spațiul geto-dacic. Sunt discutate apoi problemele legate de evoluția cetăților de pământ de la sfârșitul Hallstattului și începutul La Tène-ului, cum sunt cele din secolele VI–V î.e.n. de la Cotnari, Stăncești, Moșna, Arsura și până la cele cu etape târzii, de la Poiana, Brad și Răcățiu. Cât

privește așezările deschise, subliniindu-se faptul că unele dintre ele pot fi puse în relație cu cetățile de pământ, se stabilesc și zonele din Moldova unde acestea au o densitate mai mare, precum și complexe de locuire atestate în cadrul acestor obiective.

În capitolul al IV-lea consacrat necropolelor și mormintelor descoperite izolat, din secolele V–II î.e.n., autoarea constată existența atât a necropolelor tumulare, cât și a celor plane, cu morminte în principal de incinerare, dar și de înhumare. Sunt pe scurt avute în vedere cimitirele populației bastarnice, ca de exemplu cele de la Poienești și Borosești, precum și elementele specifice ale ritualului funerar. În capitolul al cincilea, consacrat descoperirilor numismatice, sunt prezentate tipurile de monede grecești, macedonene și geto-dacice de tip Huși-Vovriești, Dumbrăveni și Ipotești-Răcoasa. În capitolul al VI-lea face o scurtă referire asupra artei geto-dacice din intervalul de timp studiat, iar în cel de al șaptelea, consacrat meșteșugarilor, se ocupă de metalurgia fierului prezentând atelierul și tipurile de unelte, dintre care se evidențiază cele de la Lozna. În subcapitolul consacrat agriculturii, autoarea prezintă uneltele de fier specializate, cum ar fi brăzdarele, secerile, coasele și cosoarele. De asemenea, este acordată atenția cuvenită prelucrării lemnului și osului, dar mai ales meșteșugului olăriei, reprezentat de vase lucrate cu mâna și la roată, putându-se constata din lucrare că aproape toate tipurile ceramice specifice geto-dacilor sunt atestate și în Moldova. Datorită contactului cu civilizația greacă de factură superioară, au fost imitate în mediul local vase grecești cu mâna sau la roată; descoperită în numeroase stațiuni geto-dacice, autoarea consideră că aceasta este autohtonă în siturile care nu sunt mai vechi de secolul al IV-lea î.e.n. În afară de ceramică, din lut s-au realizat fusaiole, greutatea piramidale, mărgelile, polizoare, căței de vatră, opaițe, figurine antropomorfe și zoomorfe etc. Sunt prezentate apoi și alte descoperiri care ilustrează meșteșugul prelucrării pieilor, a pietrei și a sticlei, precum și alte îndeletniciri ca vânătoarea, pescuitul, confecționarea îmbrăcămintei și a podobabelor.

În capitolul al optulea consacrat relațiilor dintre geții est-carpatici și lumea greco-macedoneană, temă de care autoarea s-a ocupat și cu alte prilejuri, sunt prezentate circulația mărfurilor grecești atestate mai ales prin descoperiri ceramice, monede și obiecte de lux, cu începere din secolul al VI-lea î.e.n., unele importuri fiind realizate prin intermediul coloniilor grecești din zona nord și vest pontică. De asemenea, este remarcată influența gre-

cească exercitată în domeniul artei, cum ar fi de exemplu în tezaurul de la Băiceni sau în unele forme și decoruri ale ceramicii autohtone.

În capitolul al nouălea, autoarea se referă pe larg la elementele celtice înregistrate pe teritoriul est-carpatic al României, adică la unelte, arme, ceramică, podoabe, idoli. Această prezență celtică mult mai slabă în Moldova decât în Transilvania se datorește fie pătrunderii unor mici grupe de celți, fie doar unor influențe culturale. De asemenea, elementele celtice s-au înregistrat în Moldova și datorită bastarnilor, a căror cultură materială a fost influențată de aceștia. Pe baza descoperirilor arheologice autoarea stabilește că cele mai timpurii materiale celtice se datează la sfârșitul secolului al IV-lea î.e.n. și prima jumătate a secolului al III-lea î.e.n., ele fiind grupate în jumătatea de nord a Moldovei.

Sintetizând datele prezentate pe larg în capitolele anterioare autoarea consideră că întreaga cultură materială din Moldova se înscrie, cu diferențe de rigoare, în marea unitate geto-dacică și că în această perioadă, prin crearea unor mari uniuni tribale, ale căror centre au fost identificate prin fortificații înconjurate de așezări deschise, se constituie premisele formării statului dac de mai târziu. Este, de asemenea, subliniată importanța factorului grecesc, inclusiv al celui macedonean, care a impulsionat dezvoltarea economică, culturală și chiar politică a populației autohtone.

Monografia se încheie cu un catalog al descoperirilor din a doua epocă a fierului, cuprinzând așezări fortificate și deschise,

necropole și descoperiri izolate de morminte, depozite și tezaure de obiecte și monede, indicându-se localitatea unde au fost identificate sau cercetate arheologic, și unde au fost publicate. Lucrării i-au fost atașate un număr de 71 planșe cu figuri, inclusiv hărți care fac monografia discutată un instrument de lucru deosebit de util.

Întreaga lucrare poartă amprenta contribuțiilor proprii din domeniu, atât prin săpături, cât și lucrări publicate, care se regăsesc aici prezentate într-o manieră sintetică și unitară. După opera lui V. Pârvan „Getica”, lucrarea Silviei Teodor constituie o realizare originală și foarte necesară pentru specialiști, fiind până acum prima și singura monografie detaliată și la zi consacrată geto-dacilor dintre Carpați și Prut. Incluziunea în monografie a majorității descoperirilor din cea de a doua epocă a fierului, utilizarea unei bibliografii cuprinzătoare, trimerile la descoperirile similare din toate regiunile locuite de geto-daci arată o dată mai mult însemnătatea acestei lucrări. Desigur, incluziunea unor capitole consacrate sciților și bastarnilor sau încercarea de a rediscuta periodizarea celei de a doua epoci a fierului pe baza descoperirilor din Moldova ar fi mărit valoarea acestei contribuții științifice; dar și așa se dovedește deosebit de utilă, ea alăturându-se celorlalte două monografii deja apărute, consacrate numai cetăților de pământ de la răsărit de Carpați, ai căror autori sunt colegii basarabeni Tudor Arnăuț, Rodica Ursu Naniu și Aurel Zanoci.

CONSTANTIN ICONOMU